

שבת הראי"ה

תולדות חייו ודברי תורתו
של מרא דארעא דישראל, שר התורה ורועה ישראל
רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

אורות הראי"ה

מרן הראי"ה קוק זצ"ל ורבי אהרן נויבירט זצ"ל

אמונות ודעות". חשוב מאוד ללמוד את ההקדמה הזאת, באשר היא יסוד במשנתו של הראי"ה. אנו מביאים כאן את החלק העיקרי מהאיגרת [אשר נדפסה ב'אגרות הראיה' כרך א' איגרת עט], ולמען הקלת הקריאה וההבנה הוספנו סימני פיסוק נצרכים.

"כל כוח שואף

להתרחב יותר מגבולו"

ב"ה, עה"ק יפו ת"ו, י"ב תמוז תרס"ז. לכבוד החכם הנכבד מוהר"א נייבירט שיחיה, שלו' וברכה. מכתבו הנכבד הגיעני. ומאוד שמחתי לראות, כי בחר בספר המעסיק את הלב והרגש בעמקי התורה והעבודה, ומאוד חפצתי להגיה אור כפי מיעוט יכולתי על כל שאלותיו בהרחבה. אבל אני טרוד גדול כעת, ומוכרח אני להשיב, בקיצור נמרץ, רק הלכות פסוקות, כפי המבורר בלכבי בקצרה.

כלל גדול אומר לכבודו, שההשקפה היותר מאירה בענייני אמונות ודעות, כמו בכל עניינים נשגבים, היא לצאת מהחוג הצר, שבו נמצאים שיטות מחולקות, הצוררות זו את זו ומבטלות אלו את אלו, ולבוא עד מרום הפסגה, שמשם נשקפות כל הדעות בשורשן, איך שכולן עולות למקום אחד, ורק שינוי תנאים באורחות החיים ובמצב הנפשות הוא המחלק ביניהן.

והחוקר המיושב, המשתמש בשכל ישר,

להתעניינותו של הקיסר וילהלם השני. לאחר כשבע שנים במגנצא עבר להלברשטט, ושם היה מנהל 'קלויז' של לומדי תורה, ומסר שיעורי תורה. בזמן הקמת ממשלת הנאצים בגרמניה, נשאר כאחד מיחידים הרבנים בברלין, לשם עבר שנים מספר קודם לכן. בברחו מאימת הנאצים הגיע הרב נויבירט להולנד, ושם כיהן כשש שנים ברבנות. אחר גמר מלחמת העולם עלה ארצה, ונתקבל לרב באחת השכונות ביפו. לאחר מספר שנים עקר את מקומו לבני ברק, ושם ישב עד סוף ימיו (תשי"ח). בין הספרים שכתב: 'ישראל ושבתו' (תשכ"ד), 'המשפחה בישראל ויעודה' (תשט"ז).

"כלל גדול בענייני דעות"

בשנת תרס"ז עסק הרב נויבירט בנושא 'מהות הצום על פי היהדות'. בעקבות מחקר מקיף שערך בנושא חשב לכתוב ולפרסם ספר מתוך החומר שלמד. והנה התעוררו אצלו מספר שאלות רוחניות בנושא זה, והוא החליט להציגן לפני הראי"ה קוק, אשר ישב באותם ימים ביפו ושמעו הגיע עד מעבר לים.

זכינו ונשתמר בידינו מכתב התשובה של הראי"ה, ובו דברי שבח בנוגע לתוכנית להוצאת הספר הנ"ל, וגם בירור חשוב מאוד בנושא הספר: הצומות והתעניות על פי היהדות.

בתחילת האיגרת הקדים הראי"ה הקדמה חשובה הנוגעת לסוגיות רבות בענייני

"צריך להגיע לשורש האחד של הדעות המחולקות"

בשבוע שעבר (ג' תמוז תשע"ג) נפטר הרב יהושע נויבירט זצ"ל, מחבר הספר 'שמירת שבת כהלכתה'. במאמרים הרבים שפורסמו לזכרו, וסקרו את תולדות חייו, הזכירו רק מעט את דמותו של אביו – הרב ד"ר אהרן נויבירט זצ"ל, שהיה מפורסם בדור הקודם, אך בימינו זכרו נשכח.

בדברים שלהלן נספר על דמותו של הרב אהרן נויבירט, ועל הכרותו עם מרן הראי"ה קוק.

הר"א נויבירט נולד בהונגריה בשנת תרמ"ב, ובצעירותו קיבל שם חינוך תורני בישיבות החשובות. ספוג בתורה וביראה הגיע לבית המדרש לרבנים מיסודו של הרב ד"ר עזריאל הילדסהיימר זצ"ל בברלין. את לימודי החול סיים באוניברסיטה שבברן בשוויץ. לאחר שקיבל תואר 'דוקטור' חזר לברלין ועבד כמה חודשים בבית דינו של הרב ד"ר עזרא מונק ז"ל. אחר כך שימש בהוראה בקהילת מגנצא, ואף שימש שם בתור מורה לדת בגימנסיות. כמו כן השתתף בכל מעשי בית הדין שפעל במקום.

במשך שנות חייו פרסם הרבה מאמרים תורניים והשקפתיים, בשבועונים ובירחונים של היהדות החרדית בגרמניה. אחד המחקרים הראשונים שלו, בשנת תר"ע, היה ספרו (בשפה הגרמנית) על מהות הצום אצל היהודים בניגוד למושג זה אצל האומות. ספר זה זכה

...כללתי במאמרים קצרים את יסודי השקפותי על השאלות האמורות במכתב כבוד תורתו. ויסלח לי על קיצורי, כי אי אפשר לי להרחיב הדברים כעת מפני טרדתי הרבה. ואומר שלו' וברכה, כנה"י ונפש דוש"ת באהבה, הק' אברהם יצחק ה"ק".

"לרומם שם ד'

ע"י חכמי לב מלומדים"

עוד באותו היום, שלח הראי"ה איגרת לתלמידו ד"ר בנימין מנשה לוי, ובה התייחס למכתב אל הרב נויבירט. מתוך האיגרת נראה שהרב נויבירט היה חבר בקבוצת הלימוד של החרדים המשכילים בברלין, אשר גם רמב"ל לוי היה חבר בה, ומסתבר שבהמלצתו של רמב"ל החליט הרב נויבירט לפנות אל הראי"ה ולשטוח לפניו את שאלותיו הרוחניות. והנה האיגרת לרמב"ל:

"ב"ה, עה"ק יפו ת"ו, י"ב תמוז תרס"ז. ידידי נפשי וחמדת לבבי, הרב החכם מלא תו"ר מו"ה בנימין מנשה לוי שליט"א.

שלו' שלו' אין קץ.

מאוד נצטערתי על אשר עכבני מניעותי מלכתוב לידידי, ומה גם כי ברכתי עצורה בלבבי למועד אשר בא לאוניוירזיטעט [=לאוניברסיטה], שיהי' להצלחה, לרוממות קרן אורה, למעלתו, לתורה וישראל בע"ה. גם עתה הנני מוכרח לקצר מאוד מאוד, ואי אפשר לי כעת להאריך כפי חפץ לבבי.

והנה מפני הטרדות לא יכולתי גם כן להשיב להחכם ניוירט שי' כראוי, ורשמתי בקצרה. בטח תדברו בזה, בקיבוץ חכמים טהורי לב אוהבי ד' יראיו וחושבי שמו ב"ה, ותעמידו דבר על בוריו. מה מאוד אשמח בכניסתכם על דבר העבודה הנחוצה לנו בדור זה מאד, לרומם שם ד' ולהניף ברמה דגל ישראל, ע"י חכמי לב מלומדים תכסיים...".

עמל המכשיר את המוסר העליון, זהו עמל התורה והמצוות, שכדי להעמיק את רישומם, ולקבוע את ערכם חזק בחיים, יש להם דווקא דברים העוצרים בעדם, בין מצד החברה, בין מצד הרעיון האנושי טרם שנתבכר יפה, ובזה הוא משלים את תעודתו.

האדם לא נברא גם כן באופן כזה שלא יחטא כולו, כי אם שיזהר מן החטא, ואם ישגה ויחטא - ישוב. התשובה בעצמה היא גם כן התעוררות-חיים נפלאה. בכללות המציאות, ההתעסקות של ההריסה שלצורך בנין גם היא בנין תקרא. על כן מוכן הדבר, שאדם שכוחותיו הם מלאים יותר מכל הצורך לפעולה, יותר מהנדרש לו להרגשת החיים הישרים ולעבודה נדרשת, עד שגם עמל הדרישה והעיון לא יספיקו להעמיד את הכוחות על מידתם הראויה, לאיש הזה התענית היא חובה קדושה, נדרשת לו על פי רוב לפי תכונת מצבו החומרי גם כן, וק"ו לפי מצבו המוסרי. רק הנטייה הפראית של הזלילה תסכול מעט מזה, וזה יוסיף עוד ליות חן על המבוקש של התענית. אבל כל חלקי הגוף והנפש יוסיפו בזה ערך ויופי, וגם אומץ מסודר. זוהי התענית המפוארת בפי חכמי תורה.

ממילא מוכן, שבזמן שהעולם לקוי והכוחות הנם מחוסרים, ע"י קלקולי המנהגים של התרבות הפגומה, עד שלא די שלא נמצא באדם שפע כוח יותר על הנדרש לעבודת מעשה ועבודת עיון, כי אם עוד חסר לו הרבה מההכרח, אז תהיה התענית לחטא ולא למצווה. תעניות הצבור, שאנו מחזיקים לזכרון החורבן, יש בהן גם כן ממין זה.

חסרון העבודה הלאומית, שאוכלת הרבה בחיי אומה סדורה, גורם שכוחות מיותרים יקבצו באומה בכללה, והתיקון המוסרי הנובע מהם הוא להריקם ע"י תענית, שנועדה גם כן לזיכרון, שהשימוש בכוחות המיותרים לרעה גרם לאבד את אושרנו הכללי, "והיה תוף וחליל וגו' ואת פועל ד' לא יביטו" וגו'.

מצורף לרגש בהיר ונכון, ידע איך להוקיר כל דבר בערכו, ואיך לשלב כל הדעות במצב כזה, שכל אחת תשלים את החיסרון שיש בחברתה, אפילו במקום שהן נראות כחולקות זו על זו. זאת היא ההשקפה העליונה, הנובעת מההכרה האלוקית האמתית, "הכולל הכול וכוללם יחד".

וצריך בזהירות לחלק בין הצעה כוללת זאת, שהיא יודעת להעמיק אל חקר כל אחת מהדעות, ולהוקיר כל רגש כפי עומק שיווי, ובין הסבלנות הקרה, הבאה מתוך מה שאין העולם הרוחני תופס מקום בנפש. זאת האחרונה מוכרחת היא לסגת אחור מפני האורה וברק החיים, והראשונה תגדל ותפרה תמיד במעלה יותר גדולה, עד אשר תמלא הארץ דעה את ד', שאז "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדש", ועם מילוי העושר המדעי והרחבת כל שיטה לפרטיה יהיה גדול כוח השלום המקורי המאגד את כולם.

ונשוב עתה אל התענית. אנו רואים בעינינו, שהעולם כולו, ביחוד עולם החיים, הוא משתכלל, לא ע"י חיבורי כחות מצומצמים שכל אחד ואחד פועל על גבולו, כי אם ע"י התחברות של כחות, שכל אחד שואף להתרחב יותר מגבולו, וחברו גם כן שואף כן, וכשהם פוגשים זה בזה דוחק כל אחד את חברו ועוצרו, וע"י התגוששות כאלה מתהווה חזיון החיים. זה נהגה בין בטבע החומרי, בין אפילו בטבע השכלי והמוסרי. וזהו אור זיו חסד החיים, המתמלאים תמיד ממקור אין-סוף בכל צדיהם, עד שהם מסבכים חיים, בין בהתגברם והתפרצם, בין בהידחקם והעצרם. ועל פי זה הכוחות הגופניים של האדם הם צריכים להיות בריאים ומלאים, לא רק ע"פ אותה המידה שההגבלה המוסרית דורשת אותם, כי אם במידה יותר חזקה מזה. כן צריך להיות כשהעולם הוא כתיקונו. אותו המותר של ההתגברות הגופנית, באופן הגון צריך הוא להיות הולך ע"י איזה

ניתן לרכוש אצלנו את החוברת
יש"א שלום - הערכתו של מרן הגרי"ש אלישיב
זצ"ל כלפי מרן הראי"ה קוק זצ"ל
054-3082238

העלון יוצא לאור ע"י ארגון 'אור האורות' להפצת תורת
הראי"ה קוק זיע"א
reiyyaa@gmail.com
054-3082238
ניתן לקרוא את העלון גם באתר: www.yeshiva.org.il
ניתן לקבל את העלון במייל מדי שבוע